

HUS-YHTYMÄN TALOUSARVIO 2023 - RAAMIN VALMISTELUTILANNE

Taustaa

Sotepe-uudistus on Suomen historian yksi merkittävimmistä hallinnollisista uudistuksista. Vuoden 2023 alusta lukien vastuu sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palveluiden järjestämisestä siirtyy kunnilta ja kuntayhtymiltä 21 hyvinvointialueelle. Poikkeuksena on Helsingin kaupunki, jolla säilyy sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisvastuu. Lisäksi osana ns. Uudenmaan erillisratkaisua HUS-yhtymällä on erikseen säädetty järjestämisvastuu erikoissairaanhoidon liittyvistä tehtävistä omalla alueellaan. Uudenmaan alueella on Helsingin kaupungin lisäksi neljä hyvinvointialuetta Itä-Uusimaa, Keski-Uusimaa, Länsi-Uusimaa ja Vantaa-Kerava. Uusina kuntina Itä-Uudenmaan hyvinvointialueelle siirtyvät Myrskylän ja Pukkilan kunnat.

Sote-uudistuksen tavoitteena on:

- turvata yhdenvertaiset ja laadukkaat sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palvelut hyvinvointialueella asuville,
- parantaa palvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta,
- kaventaa hyvinvointi- ja terveyseroja,
- turvata ammattitaitoisen työvoiman saanti,
- vastata ikääntymisen ja syntyvyyden laskun aiheuttamiin haasteisiin ja
- hillitä kustannusten kasvua.

Hyvinvointialueiden ja HUS-yhtymän rahoitus

Hyvinvointialueet ovat itsehallinnollisia alueita, jotka vastaavat sekä sosiaali- ja terveys- että pelastustoimen palveluiden järjestämisestä. Hyvinvointialueiden rahoitus perustuu valtion rahoitukseen ja ohjaukseen. Sotepe-rahoitusjärjestelmä uudistetaan tarvekioituihin kriteereihin perustuvaksi.

Hyvinvointialueiden vuoden 2023 rahoituksen arviolaskelmat on tehty vuoden 2021 tilinpäätösennusteiden ja vuoden 2022 talousarviotiedon mukaisten kuntien sote- tehtävien ja pelastustoimen nettokustannusten perusteella. Rahoituslain mukaisesti laskelmissa on huomioitu palvelutarpeen kasvu sekä hintojen muutos. Lisäksi laskelmissa huomioidaan siirtymäajan rahoitus. Laskelmissa on huomioitu palvelutarpeen määräaikainen korotus 0,2 prosenttiyksiköllä vuosille 2023-2029. Vuodesta 2025 lähtien arvioidusta kasvusta huomioidaan 80 prosenttia.

Talousarvio 2023 laskelmien lähtökohdat

Vuonna 2023 Uudenmaan neljä hyvinvointialuetta ja Helsingin kaupunki sekä niiden kautta HUS-yhtymä saavat koko sotepe-rahoituksen ja ohjauksen suoraan valtiolta. HUS-yhtymän talousarviota on katsottava yhtenä kokonaisuutena, eikä Uudenmaan hyvinvointialueita tai niiden asukkaita ei voida eikä saada asettaa eriarvoiseen asemaan. Sama koskee vuoden 2023 talousarvioon sisällytettäviä sekä toiminnallisia että

taloudellisia tavoitteita. Talousarvion sitovuus tulee asettaa HUS-yhtymätasoisiksi ja lisäksi mahdollisia talousarvion ylitys- tai alitusuhkia on katsottava kokonaisuutena.

Koronapandemia sekä keväällä 2022 toimintaa voimakkaasti vaikeuttanut työmarkkinatilanne työtaistelulineen aiheuttaa merkittävän hoitoon pääsyn häiriintymisen ja hoitojonojen purku tulee jatkumaan vuoden 2023 puolella.

Lisäksi globaali taloustilanne on heikentynyt useista syistä mm. Venäjän hyökättyä Ukrainaan, minkä vuoksi talouskehitystä on erittäin haastavaa ennustaa. Inflaatio saattaa nousta jopa 5-7 %:iin vuoden 2022 aikana. Valtiovarainministeriön julkaisema hyvinvointi-indeksi ennustaa 2,48 %:n kustannustason muutosta. HUS-yhtymän kustannustason muutokseksi, huomioiden HUSin kustannusrakenne, muodostuu 2,41 %. Työmarkkinatilanne tulee nostamaan palkkoja merkittävästi tässä indeksissä huomioidusta tasosta (ansiotasoindeksi 2,51 %). Indeksiin sisältyy myös kaksi muuta komponenttia hyvinvointityöntantajan sosiaaliturvamaksu 3,43 %, jolla on korotettu henkilösvukuluja sekä kuluttajahintaindeksi 2,1 %, jolla on puolestaan korotettu muita toimintakuluja. Tuleeko valtio korottamaan indeksin osatekijöitä syksyllä talousarviovalmistelun yhteydessä, kun inflaatiokehitys ja palkkaratkaisu on tiedossa, on tässä vaiheessa epäselvää. Valtiovarainministeriön laskelmissa ei ole huomioitu lainkaan poistotason kasvua tai nousevan korkotason vuoksi kasvavia rahoituskuluja.

Talousarvio 2023 erikoissairaanhoidon rahoitus

HUS-yhtymän rahoituksen määrän arviointi

HUS on tarkastellut tulevaa rahoitusta kahdesta eri näkökulmasta – prosenttiosuutena valtion myöntämästä Uudenmaan alueen kokonaisrahoituksesta sekä laskelmalla rahoituksen kokonaismäärän pohjautuen kuntakohtaisiin TA 2022 tietoihin hyvinvointialueindeksillä ja väestönmuutoksella korotettuna, joista muodostuvat hyvinvointialueet yhteensä.

Valtiovarainministeriön (VM) 5/2022 laskelmien mukaan Uudenmaan saama sotepekokonaisrahoitus vuodelle 2023 on 6,3 mrd. euroa, josta soten laskennallinen osuus on noin 6,1 mrd. euroa (sisältää ns. siirtymätasauksen sote-osuuden). Sote-toimintoihin suoraan allokoitava rahoitus kasvaa VM:n 2022-2023 laskelmien mukaan 5,7 % Uudenmaan alueella. Rahoituksen kasvusta on median julkaisemien tietojen ja Uudenmaan hyvinvointialueiden näkemyksen välillä suuria eroja. Näkemyserot johtunevat siirtyvien kustannusten laskentaperiaatteista (TP 2021 ja TA 2022 keskiarvo), jotka poikkeusvuosina aliarvioivat sote-toimintojen todellisia kustannuksia. Haasteita rahoituksen riittävyydelle aiheuttavat aiemmin mainittujen lisäksi hyvinvointialueiden muutos- ja perustamiskustannukset, lisäksi laskelmissa ei huomioida yliopistosairaalahyvinvointialueita muita korkeampaa kustannustasoa eikä tutkimuksen, kehityksen, innovaatiotoiminnan ja opetuksen kustannuksia. Nämä on suunniteltu huomioitavan rahoituksessa aikaisintaan vuodesta 2024 alkaen.

%-osuus Valtiovarainministeriön myöntämästä kokonaisrahoituksesta

Tarkasteltaessa HUSin osuutta Uudenmaan sotepe-kokonaisrahoituksesta viimeisten vuosien aikana verrattuna osuus on vaihdellut 32,4-33,9 %:in välillä. Kun laskentapohjana käytetään viimeistä ns. normaalia vuotta 2019 erikoissairaanhoidon osuus oli 33,9 % kokonaiskustannuksista. Laskettaessa TAE 2023 jäsenmaksuosuusraamia ns. ylhäältä alaspäin sosiaali- ja terveystoiminnan nettokäyttökustannustilastojen (THL) perusteella suhteuttaen niitä VM:n toukokuussa 2022 julkaisemiin raamilaskelmiin, päädyimme HUS-yhtymän jäsenmaksuosuuden määrään 2 071 milj. euroa.

Laskelman tekoa ja vertailukelpoisuutta hankaloittavat kokonaisrahoitukseen sisältyvä vanhusten hoidon mitoituksen lakisääteisen muutoksen lisärahoitus, hyvinvointialueille kunnilta siirtyvät uudet vastuut (mm. kuraattoritoiminta) sekä Helsingin kaupungin oman erikoissairaanhoidon sisältyminen THL:n lukuihin.

TA 2022 + hyvinvointialueindeksi + väestönmuutos

TA 2022 paras lähtökohta vuoden 2023 talousarvion laskemiseksi

HUSin näkemyksen mukaan vuoden 2022 talousarvio on paras lähtökohta vuoden 2023 talousarvion laskemiseksi. Vuoden 2022 talousarvio on suunniteltu ns. normaalin toiminnan pohjalta kahden koronavuoden (2020-2021) jälkeen. TA 2022 sisältää vain HUSin normaalin toiminnan kustannukset, toimintakulut eivät sisällä erillisvarauksia covid-19-pandemian aiheuttamiin kustannuksiin tai hoitojonojen purkuun. TA 2022 sisältää vuositasolla 1,9 %:n palkkojen ja palkkioiden nousun, siinä ei ole varauduttu tätä suurempiin työehtosopimusten korotuksiin. Talousarvioon 2022 on sisällytetty 1 %:n tuottavuustavoite 19,8 milj. euroa ja talousarvio päätty nollatulokseen.

Tilinpäätökset 2020 ja 2021 sisälsivät koronapandemian kustannuksia ja valtionavustuksia, 2021 ylijäämä syntyi käytännössä katsoen perusterveydenhuollon koronanäytteenotosta, joka perussopimuksen mukaan hyvitetiin jäsenkunnille jäsenmaksuosuuden kautta. Lisäksi erikoissairaanhoidon palvelutuotanto oli molempina vuosina merkittävästi ns. normaalivuotta pienempi koronapandemian aiheuttamien toimintahäiriöiden vuoksi.

Laskentaparametrit

Vuoden 2023 kustannustason muutoksen laskenta perustuu TA 2022 toimintakuluihin. Toimintakuluja korotetaan hyvinvointialueindeksi mukaisilla komponenteilla, kuten aiemmin on kerrottu. HUSin kustannusrakenteella toimintakulumuutokseksi muodostuu täten 2,41 %. Poistojen ennakoidaan nousevan 15,4 milj. eurolla Siltasairaalan käyttöönoton myötä. Nettorahoituskulujen ennakoidaan kasvavan 4,2 milj. eurolla lähinnä ennakoidun korkotason nousun myötä. Syksyllä 2022 (150 milj. euroa) ja 6/2023 (160 milj. euroa) nostettavaksi aiotut lainat tultaneen, ottamaan vaihtuvalla korolla, jonka keskikoroksi ennakoidaan 1,75 %. Peruspääomalle maksettavana korkona on laskelmassa käytetty 3,0 prosenttia, mikä vastaa nykyistä. Näin saadusta yhteensä 87,1 milj. euron toimintakulujen, poistojen ja rahoituskulujen kasvusta kohdennetaan

jäsenmaksuosuuteen TA 2022 mukainen prosenttiosuus kokonaistoimintatuotoista (67,6 %). Mikä kohdennetaan kunnittain TA 2022 jäsenmaksuosuuden suhteessa.

Laskennassa huomioidaan lisäksi väestönmuutos, joka huomioidaan siten, että kunta-kohtainen ikäryhmittäinen väestönmuutos, joka voi olla positiivinen tai negatiivinen, kerrotaan kustannustason muutoksella korotettuna lisäksi väliaikaisella VM:n määrittelemällä 0,2 %:n palvelutarpeen muutoksella.

Myrskylä ja Pukkila huomioidaan vastaavasti Itä-Uudenmaan luvuissa. Ko. kuntien osalta lähtötietona ovat Päijät-Hämeen hyvinvointialueelta saatuihin TP 2021 tietoihin.

Edellä mainituilla periaatteilla laskien kustannustason muutokseksi sisältäen toimintakulujen, poistojen ja nettorahoituskulujen muutoksen muodostui 3,0 % ja väestönmuutokseksi 1,1 %. Täten, kun laskemme TAE 2023 jäsenmaksuosuusraamin ns. alhaalta ylöspäin VM:n määrittelemillä parametreilla sekä huomioiden hyvinvointialueiden väestönmuutos, päädyimme 2 059 milj. euron jäsenmaksuosuuteen (sisältäen poistojen ja rahoituskulujen kasvun. Tätä tasoa HUS pistää oikeudenmukaisena osuutena kokonaisrahoituksesta.

Edellä oleviin laskelmiin on lisäksi huomioitava Siltasairaalan toiminnalliset muutokset toimintakulujen kasvun osalta. Näiden ennakoitaan olevan noin 9 milj. euroa henkilöstökulujen sekä palvelujen ostojen ja aineiden ja tarvikkeiden osalta sekä noin 5,5 milj. euroa kasvavien toimitilavuokrien (energia, ylläpito, kiinteistövero, jne.) osalta, eli yhteensä noin 14,5 milj. euroa.

Valmisteluryhmä, näkemyserot ja valmisteluvaihe

TAE 2023 laskentaparametreja sekä alustavia laskelmia päätöksenteon tueksi ovat valmistelleet HUS-yhtymän väliaikaisen valmisteluryhmän ohjauksessa Helsingin, Uudenmaan hyvinvointialueiden ja HUSin taloushallinnon edustajat. Tällä hetkellä merkittävimmät näkemyserot liittyvät valtion hyvinvointialueindeksiin sisällyttömään 1 % tuottavuustavoitteeseen ja sen laskentapohjaan (jäsenmaksuosuuteen kohdentuvat vai kaikki toimintakulut). Haasteena tuottavuustavoitteen osalta on merkittävä läpilaskutus, johon HUS ei pysty omalla toiminnallaan vaikuttamaan, koska tilaajana on perusterveydenhuolto tai tuottajana esim. hyvinvointialue. Lisäksi Helsinki ja Uudenmaan hyvinvointialueet ovat vaatineet, ettei 0,2 %:n väliaikaista VM:n määrittelemää palvelutarpeen muutosta, jolla katetaan muutoksesta aiheutuvia kustannuksia, sisällytettäisi HUS-kuntayhtymän saamaan rahoitukseen. Edellä mainittujen lisäksi on näkemysero suunnitelman mukaisten poistojen ja nettorahoituskulujen kasvun huomiotta jättämisestä HUSin rahoituksesta. Mikäli edellä mainitut tekijät jätetään huomioimatta HUS-yhtymän jäsenmaksuosuudessa, se päättyy 2 028 milj. euroon, mistä syntyy merkittävä rahoitusvaje. Varsinkin huomioiden ensi vuodelle jäävä merkittävä hoitovelka.

Siltasairaalan toiminnallisen muutoksen huomioimisesta ei ole päästy neuvotteluratkaisuun, eikä se sisälly edellä esitettyyn lukuun.

Yhteenveto

HUSin näkemyksen mukaan sairaanhoidollinen palvelutuotanto ja hoitotakuun mukainen hoitoonpääsy pystytään turvaamaan, mikäli jäsenmaksuosuus päättyy 2 059 milj. euroon, jota korotetaan Siltasairaalan toiminnallisella muutoksella 14,5 milj. euroa. HUS pitää tärkeänä, että maksuosuuteen sisällytetään investointiohjelman toteuttamisen vaikutus poistotasoon sekä yleisen talouskehityksen vaikutus nettorahoituskuluihin.

Jäsenmaksuosuutta tulee tarkistaa syksyllä, kun palkkaratkaisu ja globaalin taloustilanteen vaikutus inflaatioon tarkentuvat. Helsingin kaupungin, Uudenmaan hyvinvointialueiden ja HUS-yhtymän tulee yhteistyössä vaikuttaa Valtiovarainministeriöön rahoituksen ja sen perustana olevan hyvinvointialueindeksin saamiseksi realistiselle tasolle.

Lisäksi jäsenmaksuosuudessa tulee erikseen huomioida mahdolliset toiminnalliset/työnjaolliset siirrot hyvinvointialueilta ja Helsingin kaupungilta HUS yhtymälle.

Toimitusjohtaja ja talousjohtaja esittelevät asiaa tarkemmin kokouksessa.

Jatkokäsittely

HUS-yhtymäkokous käsittelee TAE 2023 laskentaparametreja sekä jäsenmaksuosuusraamia 7.7.2022. Tämän jälkeen Helsingin kaupunki ja Uudenmaan hyvinvointialueet sekä HUS-yhtymä huomioivat raamin omassa talousarviovalmistelussaan.

Päätösesitys

HUS-kuntayhtymän hallitus merkitsee tiedoksi HUS yhtymän TAE 2023 raamin valmistelutilanteen.

Lisätietoja

Toimitusjohtaja matti.bergendahl(at)hus.fi, talousjohtaja jari.finnila(at)hus.fi